

*Yerel Kùltürün Korunması Bağlamında Tire Halkevi Dergisi “Küçük Menderes”**

Şakire ÇİMENLİ

Öğr. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölüm Başkanlığı, Çanakkale

E-Mail: sakirecimenli@comu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7993-7995

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 14.08.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 05.03.2026

ÖZ

ÇİMENLİ, Şakire, **Yerel Kùltürün Korunması Bağlamında Tire Halkevi Dergisi “Küçük Menderes”**, CTAD, Yıl 22, Sayı 44 (Bahar 2026), s. 519-546.

Erken Cumhuriyet döneminde Halkevleri tarafından yayımlanan yerel dergiler, Cumhuriyet ideolojisinin taşrada nasıl algılandığını, içselleştirildiğini ve yeniden üretildiğini göstermesi bakımından özgün tarihsel kaynaklar niteliğindedir. Çalışma, bu özgün kaynaklardan biri olan ve Tire Halkevi tarafından 25 Nisan 1940-23 Nisan 1942 tarihleri arasında yayımlanan Küçük Menderes dergisini merkeze alarak yerel süreli yayınların kültürel, ideolojik ve toplumsal işlevlerini incelemektedir. Bu bağlamda araştırma, derginin yerel kùltürü arşivleme, halkı bilgilendirme ve Cumhuriyet

* Bu makale, 7–9 Kasım 2025 tarihleri arasında düzenlenen *4th International Turkic World Congress on Social, Humanities, Administrative, and Educational Sciences* başlıklı bilimsel etkinlikte “‘Küçük Menderes’: The Journal of the Tire People’s House as a Cultural Heritage” başlığıyla 9 Kasım 2025 tarihinde sunulan ve kongre özet kitabında yayımlanan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

ideolojisini taşrada yaygınlaştırma misyonunu nasıl yerine getirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Nitel araştırma yaklaşımını benimseyen alışma, K Menderes dergisinde yer alan metinlerin bütüncül bir biçimde incelenmesini esas almaktadır. Araştırmanın veri setini, derginin toplam on iki sayısında yayımlanan metinler oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş; dergide yer alan tarih, ekonomi, sağlık, halk edebiyatı ve folklor içerikli yazılar tematik bir Şekilde betimleyici ve yorumlayıcı bir çerçevede analiz edilmiştir. Ayrıca yazar kadrosu, yazı türleri, yazarların dergiye olan katkı düzeyleri değerlendirilmiştir. Derginin; tematik yapısı, söylemsel yönelimleri ve yazar profilleri üzerinden Tire'nin toplumsal ve kültürel yapısına katkısı tespit edilmiştir. Araştırma bulguları, K Menderes dergisinin Cumhuriyet'in halklık ve kültürel modernleşme politikalarını taşra ölçeğinde görünür kılan önemli bir yayın organı olduğunu göstermektedir. Dergide yer alan tarih yazıları ulusal tarih anlatısını yerel hafıza ile bütünleştirirken; halk edebiyatı ve folklor derlemeleri sözlü kültürün yazılı hâle getirilerek millî kültür inşasına dâhil edildiğini ortaya koymaktadır. Ekonomi ve sağlık alanındaki yazılar ise II. Dünya Savaşı'nın yarattığı olağanüstü koşullarda halkı bilinçlendirme ve yönlendirme işlevi üstlenmiştir. Bu yönüyle dergi, erken Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin taşradaki çok katmanlı yansımalarını belgeleyen önemli bir tarihsel dokümantasyon özelliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: K Menderes, Tire, Tire Halkevi, Yerel Kültür, Basın.

ABSTRACT

ÇİMENLİ, Şakire, A Content Analysis of the Journal of People's House of Tire Province "K Menderes" within the Context of local cultural Preservation, CTAD, Year 22, Issue 44 (Spring 2026), pp. 519-546.

Local journals published by the People's Houses (Halkevleri) during the Early Republican period constitute unique historical sources, as they reveal how Republican ideology was perceived, internalized, and reproduced in the provinces. This study focuses on K Menderes, a journal published by the Tire People's House between 25 April 1940 and 23 April 1942, and examines the cultural, ideological, and social functions of local periodicals. In this context, the research aims to demonstrate how the journal fulfilled its mission of archiving local culture, informing the public, and disseminating Republican ideology at the local level. Adopting a qualitative research approach, the study is based on a holistic examination of all texts published in K Menderes. The data set consists of all materials published in the journal's twelve issues, and no sampling was applied. Articles on history, economy, health, folk literature, and folklore were examined within a thematic, descriptive, and interpretative framework. In addition, the authorship structure, article genres, and the contributors' levels of participation were evaluated. By addressing its thematic structure,

discursive orientations, and author profiles in a comprehensive manner, the study analyzes the journal's contribution to the social and cultural structure of Tire. The findings indicate that Küçük Menderes functioned as an important publication that rendered the Republic's policies of populism and cultural modernization visible at the provincial level. The historical articles featured in the journal integrated the national historical narrative with local memory, while folk literature and folklore compilations demonstrate that oral culture was recorded in writing and incorporated into the construction of national culture. Furthermore, articles on economics and health assumed the function of raising public awareness and guiding the populace under the extraordinary conditions created by the Second World War. In this respect, the journal represents a significant historical document detailing the multi-layered reflections of early Republican modernization in the provinces.

Keywords: Küçük Menderes, Local Culture, Tire, Tire People's House, Press.

Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen köklü toplumsal dönüşümlerin halk tarafından yeterince anlaşılabilmesi, okur-yazar oranının düşüklüğü, iletişim olanaklarının sınırlılığı ve devlet görevlilerinin halka doğrudan ulaşmada yetersiz kalması devrimlerin amaç ve ilkelerinin geniş kitleler üzerinde beklenen etkiyi yaratmasını zorlaştırmıştır. Bu durum yeni tesis edilen siyasi, kültürel, hukuki ve ideolojik sistemi halka ulaştıracak bir örgütlenme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda Batı'daki halk okulları, yurttaş evleri ve yetişkin eğitim modelleri incelenmiştir.¹ Bu incelemeler sonucunda toplumla-devlet arasındaki kopukluğu gidermek, siyasal istikrarı sağlamlaştırmak, toplumsal dönüşümü hızlandırmak, modernleşme ideallerini taşraya taşımak ve Cumhuriyet ideolojisini halka benimsetmek amacıyla Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Üçüncü Büyük Kongresi'nde halkevlerinin kurulması fikri karara bağlanmıştır. Alınan bu karar akabinde halkevleri 19 Şubat 1932'de resmen hayata geçmiştir.²

Halkevlerinin kuruluş süreci, tüzüğü, yayın faaliyetleri ve toplumsal işlevleri üzerine literatürde kayda değer bir birikim bulunmaktadır. Bu çalışma,

¹ Anıl Çeçen, *Halkevi*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s. 87-95 ve 106-111; Halkevlerinin kurulma evresi için detaylı bakınız: Muhsin Ertürk Budak, "Sokol Teşkilatının Etkisiyle Şekillenen Halkevi: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitimde Bir Model Arayışı", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)*, Akademisyen Kitabevi, Ankara, 2025, s. 33-56.

² *Cumhuriyet*, 20 Şubat 1932, s. 1; *Hâkimiyeti Millîye*, 20 Şubat 1932, s. 1; *Milliyet*, 20 Şubat 1932, s. 1; *Son Posta*, 20 Şubat 1932, s. 1; *Vakit*, 20 Şubat 1932, s. 1; Çeçen, *age.*, s. 106-111; Günver Güneş, "Modernleşme Sürecinde Ödemiş Halkevi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 63, 2005, s. 971

halkevlerinin bilinen ve sıklıkla ele alınan faaliyetlerini yeniden tartışmak yerine, literatürde yeterince irdelenmemiş bir alanı merkeze almayı tercih etmektedir. Yapılan literatür incelemesi, Tire Halkevi'nin yayın organı olan *Küçük Menderes* dergisinde³ yer alan makalelerin; içerik yapısını, tematik çeşitliliğini ve işlevini merkeze alan derinlikli bir analizin yeteri düzeyde yapılmadığını ortaya koymuştur. Bu tespitten hareket eden çalışma, Küçük Menderes dergisini nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda inceleyerek literatürdeki bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır.

Nitel araştırmalar; insanların sosyal dünyalarını araştırmalarına, yaşamın bütününe ilişkin derinlikli çıkarımlar elde etmelerine imkân sağlayan, sistematik değerlendirme alanları sunan araştırmalardır.⁴ Bu yöntem zemininde ilerleyen çalışma, sayısal bir kodlama ya da istatistiksel çözümleme iddiası taşımamakta; metinlerin tarihsel, kültürel ve düşünsel bağlamı içerisinde yorumlayıcı bir çerçevede ele alınmasını esas almaktadır. Çalışmanın evrenini, Tire Halkevi tarafından 25 Nisan 1940-23 Nisan 1942 tarihleri arasında yayımlanan ve toplam on iki sayıdan oluşan Küçük Menderes dergisinde yer alan yazılar oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş; derginin tüm sayıları ve bu sayılarda yayımlanan makaleler, şiirler, folklor derlemeleri ve bilgilendirici metinler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu tercihe başvurulmasının nedeni, derginin bütüncül yapısının ve entelektüel yöneliminin daha sağlıklı bir biçimde ortaya konulmasını sağlamaktır. Çözümleme sürecinde, dergide yer alan metinler öncelikle konu ve içerik özelliklerine göre tasnif edilmiş; ekonomi, tarih, sağlık, halk edebiyatı ve folklor başta olmak üzere tematik bir şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, metinlerin ana temaları, ele aldıkları sorun alanları ve taşıdıkları ideolojik-kültürel anlamlar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Ardından her bir

³ Tire'nin basın-yayın hayatında Küçük Menderes dışında 1 Ağustos 1931 tarihinde yayın hayatına başlayan ve son nüshasını 1 Temmuz 1933 tarihinde yayımlayan Yeşil Tire Dergisi'ni de hatırlatmakta fayda vardır. Hurşit Seni tarafından yayın hayatına kazandırılan dergi; ziraat, iktisat, fenni, ilmi, toplumsal konularda köylüyü bilgilendirmeyi amaçlamasının yanı sıra Cumhuriyet rejimini ve inkılaplarını Tire halkına benimsetmek ve halkı eğitmek için de çaba göstermiştir. Bununla birlikte Tire'de 1938 yılında yayınlanan gençlik, fikir, edebiyat alanlarında içerik sunan Müfid Ramiz Bey'in sahibi olduğu, Hikmet Şakir Bey'in yayın müdürlüğünü yürüttüğü Yeşil Yurt dergisini de anmak gereklidir. Zeynep Türkyılmaz, *Cumhuriyet Döneminde Tire (1923-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2011, s. 205; A. Munis Armağan, "Yeşil Tire", *Tire Tarihi Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş, 2012, s. 411; A. Munis Armağan, "Yeşil Yurt", *Tire Tarihi Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş, 2012, s. 411; Hüseyin Sezer, *Yeşil Tire Dergisi (1931-1933)*, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Batman, 2024, s.3 ve 13; *Yeşil Tire*, 1 Ağustos 1931.

⁴ Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology*, Thousand Oaks, Sage, 2013, s. 17-22.

tematik alan, incelenmiş; yazarların kullandıkları dil, vurgu yaptıkları kavramlar ve metinlerin yerel-ulusal düzlemde taşıdığı anlamlar yorumlanmıştır.

Çalışmada ayrıca derginin yazar kadrosu, yazarların mesleki kimlikleri ve yazı türleri de analiz edilerek, Küçük Menderes'in erken Cumhuriyet dönemi taşra aydınınının düşünsel üretim alanı olarak nasıl bir işlev gördüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda nitel araştırma yaklaşımı, yalnızca metinlerin konularını belirlemekle sınırlı tutulmamış; derginin Cumhuriyet ideolojisi, halk eğitimi anlayışı ve yerel kültürün inşası sürecindeki rolünü anlamaya yönelik yorumlayıcı bir araç olarak kullanılmıştır. Bu yöntemsel yaklaşım sayesinde Küçük Menderes dergisi, erken Cumhuriyet döneminde kültürel modernleşme ile yerel kimlik arasındaki ilişkinin taşra ölçeğindeki yansımalarını gösteren tarihsel bir belge olarak değerlendirilmiş; derginin içerik yapısı, tematik dağılımı ve düşünsel yönelimi bilimsel bir çerçevede analiz edilmiştir.

Tire Halkevi ve “Küçük Menderes” Dergisinin Kuruluşu

İzmir il sınırları içinde açılan 22 halkevinden biri Tire Halkevidir.⁵ Tire Halkevi: *Dil, tarih ve edebiyat, köycülük, sosyal yardım, spor, halk dershaneleri, yayın, ar, gösterit, müze ve sergi* gibi çeşitli çalışma şubeleri⁶ olmak üzere 22 Şubat 1935'te açılmıştır.⁷ Aynı yıl çalışma faaliyetlerine başlayan halkevinin; dil, tarih ve edebiyat şubesi bir nutuk ve bir konferans düzenlemiş; sosyal yardım şubesi fakir çocuklar için bir yuva açmış; köycülük şubesi köy gezileri tertiplemiş; müze ve sergi şubesi müze kurmak için eser toplamaya başlamıştır. Bununla birlikte halkevinde; “Ana”,⁸ “Himmetin Oğlu”, “Cimri”, “Hisse-i Şayia” gibi piyesler sahnelenmiştir.⁹

CHP Parti Müfettişi Galip Bahtiyar Göker 1941 yılında yaptığı teftişte; Tire Halkevi Başkanı'nın Sadık Giz olduğunu, Giz ve ekibinin çalışmalara son derece istekle katıldığını, Tire'deki ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin halkevinin çeşitli kollarında görev aldığını, Parti ile öğretmenler arasında samimi bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.¹⁰ Müfettiş Göker, halkevinin düzenlediği konferans ve diğer çalışmalara halkın katılım gösterdiğini, Çekoslovakyalı bir eğitmen

⁵ CHP 18. Yıldönümünde Halkevi ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s. 7.

⁶ *Cumhuriyet*, 23 Şubat 1935, s. 5; *Milliyet*, 23 Şubat 1935, s. 6; *Ulus*, 23 Şubat 1935, s. 2; *Kurun*, 23 Şubat 1935, s. 8.

⁷ *Halkevi'nin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 109.

⁸ Mustafa Özsan, *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebi ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 2002, s. 29.

⁹ Murat Sanus, “Türk Ocakları ve Halkevleri Tire Örneği”, *Tireden Yansımalar*, Sayı 2, 2017, s. 11.

¹⁰ Faik Polat, *Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Batı Anadolu Halkevleri*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2021, s. 311.

tarafından (Mösyö Slavo¹¹) oluşturulan bandonun İzmir ve çevresinde büyük ün kazandığını ifade etmiştir.¹² Göker, 1942'de yaptığı teftiş sonrası kaleme aldığı raporuna ise Halkevi Başkanı Sadık Giz'in görevden ayrıldığını, Kaymakam Rüştü Bey ile öğretmenlerin halkevi çalışmalarına destek verdiğini not düşmüştür.¹³ Bu raporda ayrıca halkevinin dil-tarih-edebiyat şubesinin iyi çalıştığını, Küçük Menderes adlı bir dergi çıkardıklarını ve özellikle ar şubesinin başarılı işlerde bulunduğunu kayıt altına almıştır. Öte yandan Çekoslovakyalı müzisyenin yabancı olması nedeniyle uygun görülmeyle Halkevi ile ilişkisinin kesildiğini, bunun üzerine bando takımının bir Türk öğretmen tarafından çalıştırıldığını belirtmiştir.¹⁴

Basın-yayın çalışmaları, temsil sanatları, müzecilik faaliyetleri, sosyal yardım hizmetleri ve halk eğitimi alanındaki uygulamalarıyla öne çıkan bu kültür kurumu, biri 'broşür' diğeri ise Küçük Menderes dergisi olmak üzere iki yayın çıkarmıştır.¹⁵ II. Dünya Savaşı'nın yarattığı olağanüstü koşullara rağmen tarımsal üretime dayalı ekonomik yapısı ve güçlü yerel kültürüyle Ege Bölgesi'nin önemli yerleşim merkezlerinden biri olarak öne çıkan Tire'nin çok katmanlı bir tanıtım reklamını yapan broşür dönem itibarıyla Tire'yi tarihî, kültürel ve sosyal yönleriyle tanıtmıştır.¹⁶ Tire Halkevinin, bu broşürden ziyade 25 Nisan 1940-23 Nisan 1942 tarihleri arasında yayımladığı Küçük Menderes dergisi hem yerel kültürün arşivlenmesi hem de ulusal kimliğin inşası sürecinde önemli bir işlev üstlenmiştir.¹⁷ Toplam on iki sayıdan oluşan dergi; edebiyat, tarih, ekonomi, sağlık ve halk bilimi gibi disiplinleri bir araya getirerek, Cumhuriyet'in kültür politikalarının taşradaki yansımalarını belgelemiştir.¹⁸ Dergi, dönemin Türkiye'sinde halkevlerinin üstlendiği aydınlanma misyonunun bir parçası olarak

¹¹ Sanus, agm., s. 8.

¹² Polat, *agf.*, s. 312; Sevcan Sönmez- A. Kürşad Terci- R. Hakan Ertep, "Cumhuriyet ile Yaşıt Bir Kültürel Miras: Tarihi Tire Bandosu", *Turcology Research*, Sayı 82, 2025, s. 209

¹³ *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, *Cumhuriyet Halk Partisi*, 5 Şubat 1943, Fon: 490-1-0-0, Kutu: 665 Gömlek: 229, Sıra: 43.

¹⁴ *BCA*, 490.01/999.859.1, 5 Şubat 1943, s. 43; Müslime Güneş- Faik Polat, "Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir Halkevleri", *Tarih ve Günce*, Sayı 13, 2023, s. 324-325.

¹⁵ Özsan, *agf.*, s. 29.

¹⁶ *Halkevleri 1932-1935: 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı*, TBMM Kütüphanesi Arşivi, Ankara, 1935, s. 31-33.

¹⁷ A. Munis Armağan, "Küçük Menderes", *Tire Tarih Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş, 2012, s. 237-238.

¹⁸ Mehmet Başaran, "Tire Halkevi Dergisi Küçük Menderes", *Türk Kültüründe Tire II Sempozyum Bildirileri-2006*, Haz. Mehmet Şeker-Arzu Taşcan, Tire Belediyesi, İzmir, 2008, s. 163.

eğitim, ekonomi, sağlık kültür ve sanat alanlarına önemli katkılar sunmuştur. Derginin içeriği incelendiğinde tarih, coğrafya, ekonomi, sağlık, halk edebiyatı, şiir, fıkra, efsane ve mahalli inanışlar gibi çok çeşitli konulara yer verildiği görülmektedir. Özellikle Tire'nin ekonomik yapısı üzerine makaleler, tarım ve hayvancılıkla uğraşan bölge halkının karşılaştığı sorunları ve çözüm önerilerini ele alırken, halk kültürüne yönelik çalışmalar ile de Tire'nin geleneklerini kayıt altına almıştır. Dergi, 10 kuruluşluk satış fiyatı ve 18-32 sayfalık hacmiyle halkın erişimine uygun bir formatta tasarlanmış ve İzmir Cumhuriyet Basımevinde basılarak Tire'nin entelektüel hayatında önemli bir yer edinmiştir. Tire'nin basın-yayın hayatında önemli bir yer edinen Küçük Menderes dergisinin, yayın hayatına bütçe sıkıntısı nedeniyle 1942 yılında son verilmiştir.¹⁹

Yazar Kadrosu

Tire'nin ve bölgenin kültürel, tarihi ve ekonomik hayatını belgeleyen önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkan derginin yazar kadrosuna bakıldığında: Rıdvan Nafiz Edgüer'in milletvekili,²⁰ Rüştü Ülken'in Kaymakam,²¹ Raşit Tarakçıoğlu'nun İzmir Maarif Müdürü,²² Faik Tokluoğlu'nun Tire Müzesi Müdürü,²³ Ulvi Yelken'in Tire Ortaokul Müdürü,²⁴ Ziya Hanhan'ın hakim,²⁵ Akile Ülkü'nün Coğrafya,²⁶ Nahit N. Edgüer'in Türkçe,²⁷ İlhan Okan'ın Müzik,²⁸ Cemil Öder'in Tabiiye öğretmeni,²⁹ Emin Derman'ın,³⁰ Suad Soyer'in³¹ ve Hasan Tekin Oral'ın³² ise doktor olduğu görülmektedir. Yazar kadrosu; dönemin

¹⁹ *BCA*, 490.01/999.859.1, 5 Şubat 1943, s. 43.

²⁰ *TBMM Albümü 1920-2010*, Cilt 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 345.

²¹ Rüştü Ülken, *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 1.

²² Raşit Tarakçıoğlu, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 2.

²³ Faik Tokluoğlu "Tire Etnografya Müzesi", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 19-20.

²⁴ Ulvi Yelken, "Aydinoğulları'na Ait Kitabeler", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 5.

²⁵ Mustafa Özsan, "Gökçen Efe'nin Tarihi Kişiliği ve Ziya Hanhan'ın Gökçen Efe Destanı Üzerine", *Türk Dili Dergisi*, Sayı 622, 2003, s. 572.

²⁶ Akile Ülkü, *Küçük Menderes*, Sayı 1, Nisan 1940, s. 5.

²⁷ Nahit N. Edgüer, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 26.

²⁸ İlhan Okan, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 13.

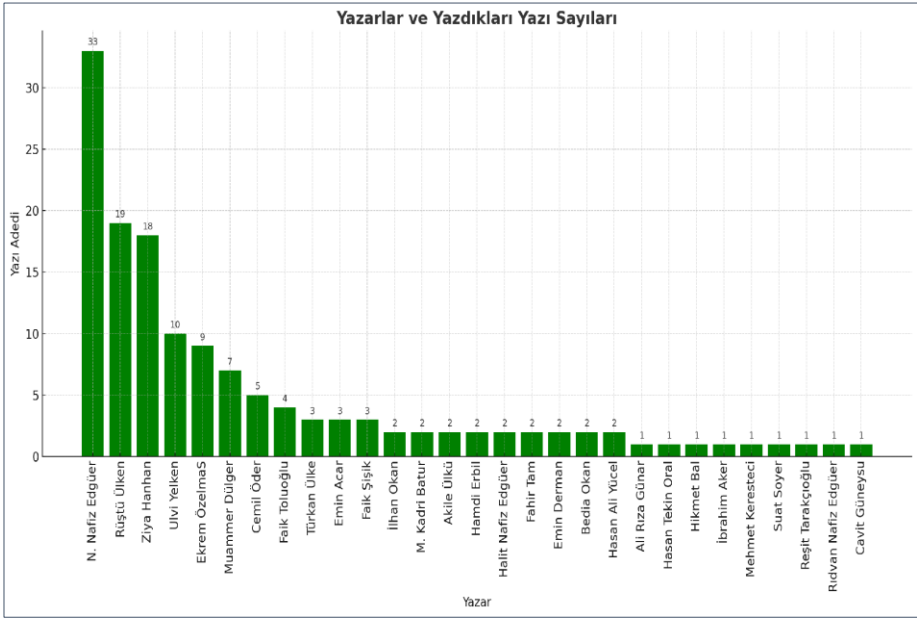
²⁹ Cemil Öder, *Küçük Menderes*, Sayı 1, Nisan 1940, s. 13.

³⁰ Emin Derman, *Küçük Menderes*, Sayı 1, Nisan 1940, s. 17.

³¹ Suad Soyer, *Küçük Menderes*, Sayı 1, Nisan 1940, s. 21.

³² Hasan Tekin Oral, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Nisan 1940, s. 8.

milletvekili, kaymakamı, müze ve okul müdürü, öğretmen, doktor, hukukçu, coğrafyacı ve edebiyatçılarından oluşan derginin entelektüel çeşitliliği “kültür” kavramının çok boyutlu ele alınmasını sağlamıştır. Yerel aktörlerin sürece nasıl katkıda bulunduğunu göstermesi açısından önemli bir belge niteliğine sahip olan dergi adeta Tire aydınını çatısı altında toplayan disiplinler arası bir kültür kurumu işlevi görmüştür. Bununla birlikte derginin, Tire Halkevi'nin yayın organı olması nedeniyle içerikleri bakımından dönemin resmî ideolojisiyle uyumlu muhalif kimliği ise uzak olması derginin en büyük handikabı olmuştur. Dergiye katkı sağlayan yazarların dergiye sağladıkları katkı düzeyleri Grafik 1'de şu şekilde gösterilmiştir:

Grafik 1- Yazarların Dergiye Sağladıkları Katkı Düzeyleri³³

Küçük Menderes Dergisinde Yer Alan Makalelerin/Yazıların Analizi

Küçük Menderes dergisi, erken Cumhuriyet döneminde kültürel modernleşme ile yerel kimlik arasındaki diyalogu belgeleyen önemli yerel bir mirastır. Tire'nin sözlü kültürünü arşivlemesi, ekonomik ve sağlık sorunlarına çözüm üretmesi, dergiye akademik çalışmalar için değerli kılmaktadır. Bu bağlamda Halkevlerinin toplumu eğitime ve bilinçlendirme misyonuna uygun olarak hazırlanan dergiye katkıda bulunan yazarların kaleme aldıkları metinlerin ayrıntılı biçimde incelenmesi, Tire'nin kültürel, edebî ve toplumsal hayatına sağladıkları entelektüel katkıların ortaya konulması açısından son derece

³³ *Küçük Menderes*, Sayı 1-12.

önemlidir. Zira dergi çatısı altında şekillenen yerel aydın kimliği ve bu kimliğin üretim pratikleri, dönemin zihniyet dünyasının bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesine imkân sunmaktadır. Bu derinlemesine inceleme sayesinde, yazarların bireysel çabalarının Tire'nin kültürel belleğinin oluşumuna ve Cumhuriyet dönemi taşra aydınlanmasına nasıl yön verdiği de ortaya konulabilecektir. Bu sebeple, yazarlar ile onların makalelerinin sistematik olarak ele alınması, derginin kültürel ve düşünsel yöneliminin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir.

Dergiye katkıda bulunan yazarlar ve yayınladıkları eser sayılarına bakıldığında derginin en üretken isminin hiç şüphesiz Nahit N. Edgüer olduğu görülmektedir. Dergide 33 yazısı ile neredeyse her sayıda imzası bulunan ve derginin imtiyaz sahibi olan Edgüer, Türkçe öğretmenidir. “*Tire bir çiçek diyarıdır. Bilbassa karanfilin en nadide çeşitleri burada bulunur. Bu sevimli çiçeğe dair pek çok maniler söylenir*”³⁴ diyen Edgüer özellikle “Karanfile Dair Maniler” serisiyle halk folkloruna önemli bir katkı sağlamıştır. Edgüer, karanfil çiçeğine dair halk dilinde söylenegelen topladığı manileri sayı 3'ten başlamak üzere sayı 11'e değin neşretmiştir. Bununla birlikte Edgüer Tire'nin yaslandığı dağlar olarak nitelediği Güme Dağlarına dair “Güme Dağları”,³⁵ Tire'yi sulayan Küçük Menderes Nehri'ni ait “Küçük Menderes”,³⁶ Ödemiş dağlarının şahikası olarak tanımladığı ve Türkiye'nin en güzel mesire yeri olarak nitelediği Gölcük gezinti yerine hitaben “Gölcük”³⁷ gibi şiirleriyle Tire'nin coğrafyasını edebi bir dil ile tanıtmıştır. Öte yandan Edgüer; “Cumhuriyet Bayramı”,³⁸ “Atatürküm”,³⁹ “Afyon'dan İzmir'e”,⁴⁰ “Sekiz Eylül”,⁴¹ “Ankara”,⁴² “23 Nisan”⁴³ gibi tarih dokulu şiirleri ile de gerek Tire'nin gerekse de ulusal kültür tarihine açıklık getirerek yerel ve milli kimliğin şekillenmesinde rol oynamıştır. Nahit N. Edgüer'in dergiye sunduğu yazılar bütüncül olarak değerlendirildiğinde, onun hem Tire'nin kültürel mirasını görünür kılma hem de Cumhuriyet düşüncesinin yerelde kök salmasına katkıda bulunma yönünde güçlü bir aydın

³⁴ Nahit N. Edgüer, “Karanfile Dair Maniler”, *Küçük Menderes*, Sayı 3, 3 Eylül 1940, s. 11.

³⁵ Edgüer, “Güme Dağları”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 23.

³⁶ Edgüer, “Küçük Menderes”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 4.

³⁷ Edgüer, “Gölcük”, *Küçük Menderes*, Sayı 3, 3 Eylül 1940, s. 5.

³⁸ Edgüer, “Cumhuriyet Bayramı”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 2.

³⁹ Edgüer, “Atatürküm”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 3.

⁴⁰ Edgüer, “Afyon'dan İzmir'e”, *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 7.

⁴¹ Edgüer, “Sekiz Eylül”, *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 14.

⁴² Edgüer, “Ankara”, *Küçük Menderes*, Sayı 9, 29 Birinciteşrin 1941, s. 2-3.

⁴³ Edgüer, “23 Nisan”, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 12.

tavrı sergilediği görülmektedir. Folklor ürünlerini derleyerek halk edebiyatını kayıt altına alması, Tire'nin dağlarını, nehrini ve mesire yerlerini betimleyen şüirleriyle kentten coğrafyasına estetik bir kimlik kazandırması ve millî bayramlara dair tarih içerikli şüirleriyle ulusal belleğin yerel düzeyde inşasına katkı sunması, Edgüer'in dergiyi yalnızca bir yayın alanı değil aynı zamanda kültürel bir hafıza mekânı olarak gördüğünü göstermektedir.

Derginin önemli bir diğer ismi 1940'lı yıllarda Tire'de sorgu hâkimi olarak çalışan⁴⁴ şair ve yazar Ziya Hanhan'dır. Hanhan, dergiye 18 yazısı ile katkıda bulunmuştur.⁴⁵ Güme Dağı eteğinde yer alan Kaplan Yaylası'na dair "Kaplan",⁴⁶ Ödemiş dağlarının şahikası olarak belirttiği Bozdağ'a dair "Bozdağ" gibi doğa temalı;⁴⁷ "Tuna Masalı",⁴⁸ "Akdeniz Masalı",⁴⁹ "Dağ Yolu",⁵⁰ "Yoldan Mektuplar"⁵¹ gibi edebi şüirler kaleme almıştır. Hanhan ayrıca Tire'de hakimlik görevini icra ettiği sırada Millî Mücadele'nin önemli Kuvayi Milliye kahramanlarından Gökçen Efe'ye⁵² dair yöre halkından derlediği bilgileri "Gökçen Efe Destanı'ndan" bölümler olarak parça parça yayınlamıştır.⁵³ Hanhan, Küçük Menderes'te parça parça neşrettiği bu destanı 1969'da derleyerek kitap haline getirmiştir.⁵⁴

⁴⁴ Özşarı, *age.*, s. 572.

⁴⁵ *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 4.

⁴⁶ Ziya Hanhan, "Kaplan", *Küçük Menderes*, S 1, 25 Nisan 1940, s. 12.

⁴⁷ Hanhan, "Bozdağ", *Küçük Menderes*, S 2, 25 Haziran 1940, s. 7

⁴⁸ Hanhan, "Tuna Masalı", *Küçük Menderes*, S 2, 25 Haziran 1940, s. 3.

⁴⁹ Hanhan, "Akdeniz Masalı", *Küçük Menderes*, S 3, 3 Eylül 1940, s. 4.

⁵⁰ Hanhan, "Dağ Yolu", *Küçük Menderes*, S 3, 3 Eylül 1940, s. 6.

⁵¹ Hanhan, "Yoldan Mektuplar", *Küçük Menderes*, S 4, 23 Eylül 1940, s. 4.

⁵² Faik Tokluoğlu, *Tire Çevre İncelemeleri*, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1973, s. 50.

⁵³ Hanhan, "Türküler", *Küçük Menderes*, S 5, Şubat 1941, s. 4; Özşarı, *age.*, s. 572.

⁵⁴ Ziya Hanhan (1906-1977): İstanbul doğumlu şair, yazar, gazeteci, hukukçu ve siyasetçidir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Sorgu hâkimliği, avukatlık ve bölge çalışma müfettişliği yapmış; 12. Dönem (1961-1965) İzmir milletvekilliği görevinde bulunmuştur. Edebiyata özellikle mizahi yazılar ve taşlamalarla katkı sunmuş; Küçük Menderes dergisinde şüirler, *Eşref* adlı mizah gazetesinde ve *Demokrat İzmir*'de köşe yazıları yayımlamıştır. Denizcilik tarihi ve Millî Mücadele temalı romanlar kaleme almış; "Denizler Delisi", "Başın Sağolsun Akdeniz" ve "Kurt Hasan" gibi eserleriyle tanınmıştır. *TBMM Albümü 1920-2010*, Cilt 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2016, s. 803; Özşarı, *age.*, s. 572-580; Seda Gül Kartal, "Ziya Hanhan", *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim Tarihi 27 Nisan 2025). <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hanhan-ziya>.

Ziya Hanhan'ın dergide kaleme aldığı yazılar, Tire'nin kültürel ve tarihsel dokusunu hem edebî hem de belgesel nitelikli metinlerle zenginleştiren çok yönlü bir aydın kimliğine sahip olduğunu göstermektedir. Doğa temalı şiirlerinde Kaplan Yaylası, Bozdağ ve bölgenin doğal peyzajı üzerinden Tire ve çevresine estetik bir anlam yüklerken; “Tuna Masalı”, “Akdeniz Masalı” ve “Yoldan Mektuplar” gibi metinleriyle dönemin şiir anlayışına uygun özgün bir edebî dünya kurmuştur. Hanhan'ın dergiye en dikkat çekici katkısı Millî Mücadele'nin yerel kahramanı Gökçen Efe'ye dair halk anlatılarını derleyerek “Gökçen Efe Destanını” oluşturmasıdır.⁵⁵ Bu çalışma, hem yöre hafızasının kayıt altına alınmasına hem de Kuvayı Milliye ruhunun taşrada yaşatılmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Dergide yayımladığı parçaları daha sonra kitaplaştırması, Hanhan'ın yalnızca bir şair değil, aynı zamanda Tire'nin tarihsel belleğinin korunmasına adanmış bir kültür aktarıcısı olduğunu da açıkça ortaya koymuştur.

Dönemin Tire Kaymakamı olan Rüştü Ülken özel günlerde söylediği nutuklar dahilinde 19 yazısıyla dergiye katkıda bulunan diğer önemli kalemlerden biridir. Ülken, bilhassa “30 Ağustos”⁵⁶, “Gençlik Bayramı”⁵⁷, “23 Nisan”⁵⁸, “Cumhuriyet Bayramı”⁵⁹, “19 Mayıs”⁶⁰, “Büyük Yıldönümü”⁶¹ gibi Millî Bayramlara dair yazılarıyla öne çıkmaktadır. Ülken'in yazıları yalnızca tarihsel anma ritüelleri olmanın ötesinde Cumhuriyet rejiminin yerel düzeyde benimsenmesinde, halkla buluşturulmasında ve kökleştirilmesinde katkı da bulunup Cumhuriyet'in değerler sistemini halka aktarmaya yönelik düşünsel bir işlev de görmüştür. Bu tür günlerin halkta “yeni rejime aidiyet hissi” yaratmak açısından büyük önem taşıdığını düşünen Ülken, özellikle 23 Nisan, 30 Ağustos ve 29 Ekim gibi tarihi günleri geçmişe özlemle dönülmesi gereken günler olarak

⁵⁵ Gökçen Hüseyin Efe, kahramanlığı ve yurtseverliğiyle İstiklâl Savaşı'nın öne çıkan Kuvayı Milliye kahramanlarından biridir. Tire civarında bulunan Fata Köyü'nün adı Efeden dolayı Gökçen olarak değiştirilmiş ve 1935'te adına bir anıt inşa edilmiştir. “Cumhuriyete Giden Yol: Esarettin İstiklale Tire”, *Tireden Yansımalar*, Sayı 24, 100. Yıl Özel Sayısı, 2023, s. 15; Gökçen Hüseyin Efe için ayrıntılı bilgi için bakınız: Fuat Edip Baksı, *Gökçen Efe*, CHP İzmir Halkevi Yayınları, İzmir, 1944; Mehmet Başaran, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tire Merkez ve Köyler*, Tire Belediyesi Kültür Yayınları, Tire, 2015, s. 41-50.

⁵⁶ Rüştü Ülken, “30 Ağustos”, *Küçük Menderes*, Sayı 3, 3 Eylül 1940, s. 1-2; Ülken, “30 Ağustos”, *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 1-2.

⁵⁷ Ülken, “Gençlik Bayramı”, *Küçük Menderes*, Sayı 3, 3 Eylül 1940, s. 3.

⁵⁸ Ülken, “23 Nisan”, *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 2-3; Ülken, “23 Nisan”, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 1.

⁵⁹ Ülken, “Cumhuriyet Bayramı”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 1.

⁶⁰ Ülken, “19 Mayıs”, *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 4-5.

⁶¹ Ülken, “Büyük Yıldönümü”, *Küçük Menderes*, Sayı 9, 29 Birinciteşrin 1941, s. 1.

değil de geleceği kurma iradesinin, halkla-devlet arasındaki duygusal bağın ve yeni bir vatandaşlık bilincinin geliştirilmesinin araçları olarak görmüştür. “Yeşil Tire ve Küçük Menderes”, başlıklı yazısında Küçük Menderes Nehri’nden hareketle: “Ebedi Atatürk’ün dehasından fırlayan altı ok istikametinden kıl kadar şaşmayan ve kemiyet nispetlerini aşmış bir keyfiyet şuurunu ile Millî Şef’in etrafında sarsılmaz bir kaya gibi teşkil eden bugünkü Türk Cemiyeti...”⁶² sözleriyle devlet ideolojisine bağlılığını ortaya koyan ve bu ideolojinin taşradaki savunuculuğunu üstlenen Ülken’in, kendisini yalnızca bir idareci değil aynı zamanda eğitimci ve “millet öğretmeni” gibi konumlandığı söylenebilir. Modernleşmeci bürokrasinin ideolojik misyonunun yerel düzeyde bir hatibi olan yazara göre millî günler, sadece anma törenleri değil, aynı zamanda tarihî birer “ders” işlevi taşır. Bu dersler halkın tarih bilincini beslerken, özellikle genç kuşaklara geçmişin mücadele ruhunu aktarmak ve onları Cumhuriyet’in değerleriyle donatmak amacını güder. Bu bağlamda Ülken’in vurgusu, kutlamaların yalnızca törensel boyutta kalmaması, eğitsel ve kültürel bir içeriğe de sahip olması gerektiği yönündedir. Ülken, millî günlere dair yazılarından farklı olarak “Tire Ekonomisi Üstünde” başlığı adı altında dört seriden oluşan yazı dizisiyle bölgenin sosyo-ekonomik yapısını ve tarımsal üretime dayalı yerel kalkınma dinamiklerine de değinmiştir. Dizinin ilk bölümünde Tire ekonomisinin temelini oluşturan başlıca tarım ürünleri olan kendir, tütün ve pamuk öne çıkarılmış; özellikle kendir üretiminin teknik açıdan henüz modern yöntemlerle gerçekleştirilemediği belirtilmiştir.⁶³ Yazı dizisinin ikinci bölümünde, II. Dünya Savaşı’nın yol açtığı olağanüstü şartlara değinilmiştir. Hükûmetin, savaş nedeniyle ülke genelinde olduğu gibi Tire’de de birçok erkeği silah altına aldığı, bu durumun yerel halk üzerinde ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz etkiler yarattığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte, köy halkının savaş nedeniyle zor duruma düşen ailelere dayanışma gösterdiği, Refik Saydam Hükûmeti’nin bu tür sıkıntılara karşı Millî Korunma Kanunu gibi kanunlara başvurduğu dile getirilmiştir.⁶⁴ Dizinin üçüncü bölümünde, Tire’de yaklaşık 1500 hektarlık bir alanda kendir ekimi yapıldığına dikkat çekilmiş ve bu üretim süreci; zirai, sanayi ve ticari olmak üzere üç temel safhada incelenmiştir.⁶⁵ Dizinin son bölümünde ise, toprağın verimliliğinin artırılması durumunda bir dönümden elde edilen kendir miktarının artacağı ifade edilmiştir. Ülken, Küçük Menderes Ovası boyunca uzanan verimli

⁶² Ülken, “Yeşil Tire ve Küçük Menderes”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 2.

⁶³ Ülken, “Tire Ekonomisi Üstünde”, *Küçük Menderes*, Sayı 5, Şubat 1941, s. 1-3.

⁶⁴ Ülken, “Tire Ekonomisi Üstünde”, *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 1-3.

⁶⁵ Ülken, “Tire Ekonomisi Üstünde”, *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 2-3.

toprakların değerinin artırılması gerektiğini vurgulayarak, bölgesel kalkınma için tarımsal üretimin modernizasyonuna ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.⁶⁶

Rüştü Ülken'in dergideki yazıları, onun bir kaymakam olmanın ötesinde Cumhuriyet ideolojisinin Tire'deki en etkili temsilcilerinden biri olduğunu göstermektedir. Millî bayramlara dair kaleme aldığı yazıları, bu günleri yeni rejimin değerlerini halka benimsetmenin, yurttaşlık bilincini güçlendirmenin ve toplumsal aidiyeti pekiştirmenin araçları olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Öte yandan "Tire Ekonomisi Üstünde" yazı dizisiyle de Tire'nin ekonomik kalkınmasına ve tarımsal modernizasyonuna dönük çözüm önerileri sunmuştur.

Tarih alanındaki yazılarıyla öne çıkan ve bu bağlamda 10 makale kaleme alan derginin önemli kalemlerinden biri de Tire Orta Okul Müdürü Ulvi Yelken'dir. Özellikle "Aydınogulları'na Ait Kitabeler" serisi ile Tire hakkında muhtelif eserlerde görülen derleme yazıları⁶⁷ Tire'nin tarihî mirasını belgeleyen önemli çalışmalar arasında kabul edilebilir. Yelken'in kaleme aldığı "Aydınogulları'na Ait Kitabeler" yazı serisinde, Selçuklu Devleti'nin dağılmasının ardından Batı Anadolu'da kurulan Aydınogulları Beyliği'nin Tire çevresindeki izlerini konu edinmiştir. Bu yazı dizisinin ilk bölümünde beyliğin kurucusu Aydınoglu Mehmet Bey'in, Tire Beyliği'nin idaresini oğlu Süleyman Bey'e bıraktığı aktarılmakta; bu çerçevede, Evliya Çelebi, İbn Battûta ve Fuat Köprülü gibi önemli isimlerden yapılan alıntılarla anlatıyı zenginleştirmektedir. Yelken, ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen Süleyman Bey'in vefat yılını, Necip Paşa Kütüphanesi'nin yanında bulunan dört türbenin üzerindeki kitabelerden hareketle Hicrî 756 (Miladi 1355) olduğunu belirterek tarihçiler için somut bir belge ortaya koymaktadır.⁶⁸ Yelken, dizinin ikinci bölümünde Aydınogulları beylerinden İsa Bey'e ait olduğu ifade edilen İsa Bey Çeşmesi'ni tanıtmakta;⁶⁹ üçüncü bölümünde ise Tire'deki Tabakhane Mescidi Kitabesi'ni detaylı biçimde ele almaktadır.⁷⁰ Serinin son bölümünde Tire'de Ulu Cami Medresesi denilen Alihan Medresesi'nin halk arasında Alay Han Türbesi olduğunu ifade eden Yelken, Tire'nin yerel tarihine

⁶⁶ Ülken, "Tire Ekonomisi Üstünde", *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 5-6.

⁶⁷ Ulvi Yelken, "Tire Hakkında Muhtelif Eserlerde Görülen Yazılar", *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 6-7; Yelken, "Tire Hakkında Muhtelif Eserlerde Görülen Yazılar", *Küçük Menderes*, Sayı 9, 29 Birinciteşrin 1941, s. 3-4; Yelken, "Tire Hakkında Muhtelif Eserlerde Görülen Yazılar", *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 3-5; Yelken, "Tire Hakkında Muhtelif Eserlerde Görülen Yazılar", *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 3-5; Yelken, "Tire Hakkında Muhtelif Eserlerde Görülen Yazılar", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 11-12.

⁶⁸ Yelken, "Aydınogullarına Ait Kitabeler I", *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 5-6.

⁶⁹ Yelken, "Aydınogullarına Ait Kitabeler II", *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 7-8.

⁷⁰ Yelken, "Aydınogullarına Ait Kitabeler III", *Küçük Menderes*, Sayı 9, 29 Birinciteşrin 1941, s. 6-7.

adamış bir araştırmacı olarak da öne çıkmaktadır.⁷¹ Bu yönüyle Yelken'in yazı dizisinin, akademik tarihçiliğe mütevazı fakat anlamlı bir katkı niteliği taşıdığı söylenebilir.

Yelken, dergide kaleme aldığı tarih içerikli yazılarıyla Tire'nin geçmişine ışık tutan önemli bir yerel araştırmacıdır. Özellikle "Aydınöğulları'na Ait Kitabeler" dizisiyle, Aydınöğulları Beyliği'nin Tire'de bıraktığı izleri saha gözlemleri ve kitabe incelemeleriyle sistemli biçimde ele almış; böylece kentin tarihî dokusuna dair özgün tespitler yapmıştır. Yelken, Mehmet Bey ve Süleyman Bey gibi beylik mensuplarına ilişkin tarihsel bilgileri kitabeler üzerinden yeniden değerlendirmiş, Süleyman Bey'in vefat tarihi konusunda somut bir veri ortaya koymuştur. İsa Bey Çeşmesi, Tabakhane Mescidi Kitabesi ve Alihan Medresesi gibi yapıları ayrıntılı biçimde tanıtarak bu eserlerin Aydınöğulları dönemine ait olduğunu ortaya koymuş; sahadan elde ettiği bulguları literatürdeki kaynaklarla birleştirerek yerel tarih çalışmalarına önemli katkılar sunmuştur.

Derginin Genel Yayın Müdürü olarak görev yapan Muammer Dülger;⁷² "Kanlı Kavak"⁷³, "Halk Bilgisi"⁷⁴, "Tire'de Doğum Adetleri"⁷⁵, "Dolaşım"⁷⁶, "Eski Rüyalar Hakkında"⁷⁷ "Arpacılar (Kaplanda) Nişan Adetleri",⁷⁸ "Yeni ve Edebiyat"⁷⁹ gibi yazılarıyla yörenin sosyokültürel yapısını disiplinler arası bir bakış açısıyla çözümleyerek literatüre kazandırmıştır. Dülger, "Halkbilgisi (Folk-lor)-Hıdırellez Dini Gününe Ait İnanış ve Adetleri" başlıklı bir makalesinde Tire'deki Hıdırellez gününe dair yapılan etkinlikleri ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.⁸⁰ Kanlıkavak efsanesinde ise Arpacılar Köyü'nde geçen⁸¹ ve mekânsal hafızada

⁷¹ Yelken, "Aydınöğullarına Ait Kitabeler IV", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 5.

⁷² Muammer Dülger, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 7.

⁷³ Dülger, "Kanlı Kavak", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 21.

⁷⁴ Dülger, "Halk Bilgisi", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 8-9.

⁷⁵ Dülger, "Tire'de Doğum Adetleri", *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 10-11.

⁷⁶ Dülger, "Dolaşım", *Küçük Menderes*, Sayı 4, s. 4.

⁷⁷ Dülger, "Eski Rüyalar Hakkında", *Küçük Menderes*, Sayı 4, s. 5-8.

⁷⁸ Dülger, "Arpacılar (Kaplanda) Nişan Adetleri", *Küçük Menderes*, Sayı 5, s. 12-13.

⁷⁹ Dülger, "Yeni ve Edebiyat", *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 6-7.

⁸⁰ Dülger, "Halkbilgisi (Folk-lor)-Hıdırellez Dini Gününe Ait İnanış ve Adetleri", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 8-11.

⁸¹ Dülger, "Kanlı Kavak", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 15.

‘Kanlıkavak’ isminin yerleşmesine neden olan trajik bir aşk hikâyesini konu edinmiştir.⁸²

“Tire’de Doğum Adetleri ve İnanışlar” başlıklı yazısında doğum için üç ayların uğurlu sayıldığını, kısırlık için Bayındır Ilıcalarında su terapisi veya Birgi’de taş altı böceği yutma gibi pratiklere başvurulduğunu aktarmıştır. Çocuk sahibi olamayan kadınların ‘Dokuz Mehmet’ evinden kumaş toplayarak koruyucu gömlek dikmesinden kırklama, satılma ritüeli ve lohusalık uygulamalarına kadar uzanan bu adetler, Tire’de doğum sürecinin toplumsal ve kültürel anlamlarla örülü bir bütün olarak yaşandığını göstermektedir.⁸³ Dülger, “Eski Rüyalarda” şiir kitabını Türk edebiyatında millî kimlik arayışına cevap veren öncü bir eser olarak değerlendirmiştir. Eserin Türk ruhunu, sade dil ve otantik duygu yoğunluğuyla yeniden canlandırdığını vurgulamıştır. Şiirlerdeki temel damarın Anadolu’nun doğal ve kültürel kodlarından beslenen bir “millî ruh” olduğuna dikkat çekmiştir. Dilin temiz ve arkaik Türkçe kullanımı, kitabın en dikkat çeken estetik başarısı olarak sunmuştur.⁸⁴ Dülger, kaleme aldığı “Arpacılar (Kaplan) da Nişan Âdetleri” başlıklı yazısında, Tire’nin dağ köylerinden biri olan Arpacılar (Kaplan) köyünde gözlemlenen geleneksel nişan uygulamalarını etnografik bir yaklaşımla ele almıştır.⁸⁵ Dülger, “Yeni ve Edebiyat” başlıklı yazısında, Türk edebiyatındaki yenileşme hareketlerini tarihsel bir perspektifle irdelemiştir. Yazıda özellikle Tanzimat’tan itibaren hız kazanan edebi değişimin, Batı’dan esinlenmekle birlikte aslında Türk toplumunun iç dinamiklerinden doğduğunu vurgulamıştır.⁸⁶ Muammer Dülger, dergide kaleme aldığı yazılarla Tire’nin halk kültürünü, sözlü geleneklerini ve sosyal pratiklerini sistemli biçimde kayıt altına almış; böylece yerel

⁸² Bu aşk hikâyesi günümüze değin ufak tefek değişikliklerle şöyle gelmiştir: Tire’nin tarihi Ekinhisar semtindeki “Kanlı Kavak” adlı pelit (kavak) ağacı, 850 yaşındadır ve her perşembe günü kan renginde bir sıvı aktığına inanılan bir efsaneye sahiptir. Efsaneye göre, yedi asır önce birbirine delice âşık olan iki genç, birisinin zengin, diğersinin ise fakir olması üzerine bir türlü bir araya gelememiş ve dramatik bir şekilde ayrılmışlardır. Genç kız babasının zorbalığına dayanamayarak hastalanmış ve sevdiceğinin getirdiği özel güllerle iyileşmiştir. Kızının iyileştiğini gören baba iki gencin evlenmesine razı olmuştur. Ancak genci kıskanan kişiler delikanlıyı, ağacın dalına asılarak öldürmüştür. Delikanlının cansız bedenini gören kız o kadar çok ağlamış ki gözlerinden kan akmaya başlamıştır. Bu dramatik olayı gören ağacın dalından da kan renginde bir sıvı akmaya başlamıştır. Yılmaz Göçmen, “Hüzünlü Bir Aşk Hikayesi...Kan Ağlayan Ağaç Kanlı Kavak”, *Büyük Tire*, 19 Şubat 2023.

⁸³ Dülger, “Tire’de Doğum Adetleri ve İnanışlar”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 10-13.

⁸⁴ Dülger, “Eski Rüyalarda Hakkında”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 5-6.

⁸⁵ Dülger, “Arpacılar (Kaplan) da Nişan Âdetleri”, *Küçük Menderes*, Sayı 5, Şubat 1941, s. 12-13.

⁸⁶ Dülger, “Yeni ve Edebiyat”, *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 6-7.

kültürel mirasın belgelenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Yöredeki inanışlar, ritüeller, aile ve toplumsal yaşama ilgili adetler üzerine yaptığı gözlemlerini hem etnografik hem de kültürel bir duyarlılıkla ortaya koymuştur.

Fransa’da İktisat Doktorası yapan ve Kaymakam Rüştü Ülken’in de yeğeni olan Ekrem Özelmas Halkevinde bir iktisat kongresi vermiştir. 12 Aralık 1940’da Belediye Salonunda verilen bu konferans metni dergide dokuz sayı⁸⁷ olarak yayınlanmıştır.⁸⁸ Özelmas, konferans konuşmasına dayanan ve dokuz makaleden oluşan yazı dizisinde, Türkiye’nin olağanüstü ekonomik koşulları esnasında devletin ekonomiye müdahalesinin teorik ve pratik temellerini sistematik bir biçimde ortaya koymuştur. Yazar, ilk makalelerinde fiyatın arz ve talep dengesi içinde oluşan temel bir ölçü olduğunu, ancak kapitalist sistemin bu dengeyi sürekli sağlayamadığını, dolayısıyla düzenleyici bir devlet müdahalesini zorunlu kıldığını belirtmiştir. Özelmas, ilerleyen bölümlerde fiyat oluşumunu piyasa koşullarından çıkararak maliyetler, üretim miktarı, stoklar ve toplumsal-hukuki şartlarla ilişkilendirmiş; istikrarsızlık, işsizlik ve tekelleşme gibi piyasa aksaklıklarını gözler önüne sermiştir. Serinin sonraki bölümlerinde XIX. yüzyılın klasik liberal kapitalizm anlayışı ile XX. yüzyılın tekeli ve krizlere eğilimli modern kapitalizm arasında ayırım yapan Özelmas, devletin fiyat denetimi, üretim planlaması ve dış ticaretin düzenlenmesi gibi müdahale araçlarının iktisadi ve sosyal dengeyi sağlamak için kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Nihayet dokuzuncu makalede, bu teorik çerçeveyi somutlaştırarak Türkiye’deki “İhracat Birlikleri” örneğini incelemiştir. Devlet kontrolündeki bu yapıların, ihracat paylarının gruplara dağıtılması ve fiyat istikrarının sağlanması yoluyla piyasayı doğrudan şekillendiren bir mekanizma olduğunu belirtmiştir. Özelmas, bu sistemin etkinliğinin ise yalnızca devletin aldığı önlemlere değil, aynı zamanda bireylerin de sürece aktif katılım ve sorumluluk almasına bağlı olduğunu vurgulayarak, devlet-millet iş birliğini merkeze alan müdahaleci bir iktisat modeli önermiştir.

Ekrem Özelmas’ın dokuz makaleden oluşan ve “Fiyat ve Devlet Müdahalesi” üzerine kurguladığı teorik çerçeve, İsmet İnönü dönemi CHP hükümetlerinin II. Dünya Savaşı koşullarında uyguladığı devletçi ve müdahaleci ekonomi

⁸⁷ Ekrem Özelmas, “Fiyat ve Devlet”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 9-10; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi II”, *Küçük Menderes*, Sayı 5, 23 Şubat 1941, s. 10-11; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi III”, *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 9; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 9-11; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 9-11; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 9, 29 Birinciteşrin 1941, s. 8-14; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 8-14; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 14-15; Özelmas, “Fiyat ve Devlet Müdahalesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 21.

⁸⁸ Özelmas, “Fiyat ve Devlet”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 9-10.

politikalarını destekler niteliktedir. Özelmas'ın serbest piyasanın yetersizlikleri ve fiyat istikrarsızlıkları üzerine yaptığı vurgu, Millî Korunma Kanunu (1940) ile devlete tanınan fiyat kontrolü ve üretim müdahalesi yetkilerini meşrulaştıran temel argümanlarla örtüşmektedir. Ayrıca, modern kapitalizmde devlet müdahalesinin kaçınılmazlığını savunduğu tezleri ve somut bir düzenleme modeli olarak öne sürdüğü "İhracat Birlikleri" dönemin hükümetlerinin tarım ve ticaret üzerinde kurduğu merkezi denetim mekanizmalarına kuramsal bir dayanak oluşturmuştur. Nihayetinde Özelmas'ın çalışmaları, savaş yıllarının olağanüstü şartları altında şekillenen Türk devletçilik modelinin, piyasa aksaklıklarını gidermeye yönelik rasyonel ve gerekli bir politik tercih olduğunu akademik bir dil ile temellendirerek dönemin resmi ekonomik söylemine destek sağlamıştır.

Tabiiye öğretmeni olan Cemil Öder beş makalesi ile dergiye katkıda bulunan kalemlerden bir diğeridir. Öder, "Tire'de Esnaflar-Keçecilik ve Keçeciler" başlıklı ilk makalesinde Tire'deki keçeci esnafının sağlıksız ve ilkel çalışma koşullarını gözler önüne sererek bu durumu iyileştirmek için çözüm önerileri sunmuştur. Yazıda, yaklaşık 15 dükkânda 60'ı aşkın çırak ve kalfa ile çalışılan bu sektörde, işçilerin dar, loş ve havalandırması kötü dükkanlarda çalışmaktan ve tabakhanelen gelen kireçli kirli yünleri elle atmaktan kaynaklanan toz ve partikülleri solumaları nedeniyle sağlık durumlarının genel olarak kötü olduğunu vurgulamıştır. Bu tehlikeli koşulların farkında olan yazar, öncelikle esnafın bir araya getirilip sağlık riskleri konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁹ Tire'nin en önemli geçim kaynağı olarak görülen kendir mahsulün daha da elverişli hale getirilmesi için derginin kaleme aldığı bir yazıda Öder'in fikirlerine ayrıca yer verilmiştir. Öder, bu konuda Tire'nin kalkınması için kendir işleme tesislerinin hayati önem taşıdığını vurgulamış ve bu tesislerin inşasında Küçük Menderes suyunun yeterliliği konusunda olumlu görüş belirtmekle birlikte, nehrin milli ve taşkın özelliklerinin doğrudan kullanım için sakıncalar oluşturduğuna işaret etmiş ve bu sorunun üstesinden gelmek için iki aşamalı bir durgun su sistemi önermiştir.⁹⁰ Öder, "Fareler ve Farelerle Savaş" başlıklı ikinci makalesinde, kemirgenler grubundan olan farelerin yol açtığı maddi, sağlıksal ve tarımsal zararları sistematik bir şekilde ele alıp bu hayvanlarla mücadele yöntemlerini pratik ve bilimsel bir yaklaşımla ortaya koymuştur.⁹¹ Öder, "Tire'de Arteziyen Kuyuları" başlıklı üçüncü makalesinde, Tire ovasının yeraltı su potansiyelinin arteziyen kuyular aracılığıyla değerlendirilmesinin tarımsal ve

⁸⁹ Cemil Öder, "Tire'de Esnaflar-Keçecilik ve Keçeciler", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 13-14.

⁹⁰ "Tire'nin En Büyük İhtiyacı ve Büyük Dileği", *Küçük Menderes*, Sayı 3, Eylül 1940, s. 8.

⁹¹ Öder, "Fareler ve Farelerle Mücadele", *Küçük Menderes*, Sayı 5, Şubat 1941, s. 8-9.

iktisadi kalkınma için stratejik önemine işaret etmiştir.⁹² Öder, arıcılığı konu alan iki seriden oluşan ilk yazı dizisi olan “Tire’de Arıcılığın Bugünkü Durumu” başlıklı makalesinde bölgedeki arıcılık faaliyetlerinin “ıptidai” olarak sürdürüldüğünü, sektörün modern yöntemlerden yoksun olduğunu vurgulamıştır.⁹³ “Tire’de Arıcılık” başlıklı makalesi “Tire’de Arıcılığın Bugünkü Durumu” başlıklı makalesinin tamamlayıcısı niteliğini taşımaktadır. Öder, bu makalesinde, arıcılık mesleğini Tire’nin kültürel ve ekonomik tarihi içine yerleştirerek daha geniş bir perspektiften ele almış ve arıcılığın Tire’deki köklü geçmişine, yöre kültüründeki önemine değinmiştir.⁹⁴

Cemil Öder, kaleme aldığı yazılarıyla Tire ilçesinin sosyoekonomik kalkınmasına yönelik sistematik ve öngörülü bir yaklaşım sergilemiştir. Öder, mevcut üretim biçimlerini ve kaynak kullanımını detaylı şekilde analiz ederken, aynı zamanda modern tekniklerle yerel potansiyelin nasıl verimli hale getirilebileceğine dair bütüncül bir vizyon ortaya koymuştur. Öder’in, çalışmalarında dikkat çeken temel özellik sorunları tespit etmekle yetinmeyip bu sorunların çözümüne yönelik uygulanabilir ve sürdürülebilir politikalar önermesidir. Bu bağlamda Öder’in yazıları, bir yandan Tire’nin kalkınma hamlelerine rehberlik ederken, diğer yandan dönemin sosyoekonomik yapısını tanımayla imkân sağlayan değerli bir belgesel miras oluşturmuştur.

Tire Etnografya Müze Müdürü Faik Tokluoğlu Küçük Menderes’e dört makalesi ile kültürel katkı sunan yazarlardan biridir. Tokluoğlu, “Tire Etnografya Müzesi” başlıklı kaleme aldığı ilk makalesinde, müzenin tarihî ve kültürel önemini sistematik bir yaklaşımla ortaya koymuş ve müzenin kuruluş sürecini, mimari özelliklerini ve koleksiyon çeşitliliğini akademik bir titizlikle ele almıştır. Müze binasının tarihî geçmişine odaklanan Tokluoğlu, yapının hicrî 840’ta Yahşi Bey tarafından bir zaviye olarak inşa edildiğini, sonradan camiye dönüştürüldüğünü ve nihayetinde Bakanlar Kurulu kararıyla 1935’te etnografya müzesine çevrildiğini belgelemiştir. Binanın mimari detaylarını ve koleksiyonun zenginliğine dair verdiği bilgilerde, heykeller, tarihî tablolar, el işlemleri ve nadir yazma eserler gibi objeleri tanıtmıştır. Özellikle Hasan Üseyli tarafından hicrî 970’de yazılan ve altın tezhiplerle süslü Kur’an-ı Kerim’in sanat tarihi açısından taşıdığı değeri akademik bir dille aktarmıştır.⁹⁵ Tokluoğlu, “Necip Paşa Kütüphanesi” başlıklı ikinci makalesinde Tire’nin kültürel tarihinde önemli yer tutan kütüphanenin Aydınoğulları dönemine kadar uzanan tarihî köklerini tespit etmiş ve binanın

⁹² Öder, “Tire’de Arteziyen Kuyuları”, *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 12.

⁹³ Öder, “Tire’deki Arıcılığın Bugünkü Durumu”, *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 9-10.

⁹⁴ Öder, “Tire’de Arıcılık”, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 18-20.

⁹⁵ Faik Tokluoğlu, “Tire Etnografya Müzesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 19-20.

orijinal olarak Süleyman Şah Türbesi yanında inşa edildiğini belgelemiştir. Çalışmasında kütüphanenin mimari özelliklerini analiz etmiş ve yapının günümüze kadar özgün formunu koruduğunu ortaya koymuştur. Tokluoğlu, kütüphanenin koleksiyonunda İbni Melek gibi büyük âlimlerin eserlerini barındırdığını kayıt altına almış, kütüphanede iki bine yakın eser bulunduğunu tespit etmiş ve koleksiyonun nadir yazmalar açısından zenginliğine dikkat çekmiştir.⁹⁶ Tokluoğlu, “Tarihî Bir Eser Kaybettik” başlıklı, üçüncü makalesinde, Tire’nin kültürel mirası açısından önem taşıyan Hüseyin Ağa Köprüsü’nün tarihî değerini belirtip yıkılış sürecini belgelemiştir.⁹⁷ Tokluoğlu, “Tire’de Yeni Cami” başlıklı son makalesinde, Osmanlı Dönemi Türk mimarisinin Tire’deki seçkin örneklerinden biri olan Yeni Cami’yi mimari, sanatsal ve tarihî açıdan kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Camiyi “Tire’nin en güzel Türk mabedi” olarak nitelendirmiş ve yapının hem dini bir mekân hem de istisnai bir sanat eseri vasfı taşıdığını belirtmiştir.⁹⁸

Faik Tokluoğlu’nun Küçük Menderes dergisinde neşredilen makaleleri, Cumhuriyetin erken dönem taşra entelektüel hayatının sistematik bir örneğini teşkil etmektedir. Yazar, Tire’nin kültürel mirasını: Mimari epigrafi, kurumsal tarih ve kültürel mirasın korunması, yazma eser kataloglama olmak üzere dört ana eksenle ele almıştır. Tokluoğlu’nun, Yeni Cami ve Hüseyin Ağa Köprüsü gibi anıtsal yapıların kitabe ve mimari özelliklerini kayıt altına alarak Osmanlı taşra mimarisinin belgelenmesine katkı sağladığı görülmektedir. Necip Paşa Kütüphanesi’ne dair yaptığı kataloglama çalışmaları, yazma eserlerin fiziksel ve içerik analizini içeren metodolojik bir yaklaşım sergilemiştir. Tire Etnografya Müzesi’nin kuruluş süreci ve koleksiyonuna dair kaleme aldığı makaleleriyle, erken Cumhuriyet dönemi müzecilik anlayışının taşradaki yansımalarını belgelemiştir. Tokluoğlu’nun çalışmalarının ortak özelliği, arşiv belgeleri, epigrafik veriler ve saha gözlemlerini disiplinler arası bir yaklaşımla sentezlemesidir. Bu çalışmalar, günümüz Tire araştırmaları için vazgeçilmez bir başvuru kaynağı oluşturmaktadır.

Dergiye üç makalesi ile katkı sunan yazarlardan olan Faik Şişikoğlu (Şişik) bu yazılarında Tire’nin yetiştirdiği alimlere odaklanmıştır. Şişikoğlu, derginin 10 ve 11. sayılarında Hicrî VIII. yüzyılın sonu ile IX. yüzyılın başlarında Tire’de yetişen büyük alim Abdülatif İbni Melek Efendi’yi tanıtmıştır. Tire’nin ilmi ve kültürel kimliğinin önemli bir temsilcisi olduğunu ifade ettiği Abdülatif İbni Melek Efendi’nin, dönemin yöneticisi Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından yaptırılan

⁹⁶ Tokluoğlu, “Necip Paşa Kütüphanesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 7-8.

⁹⁷ Tokluoğlu, “Tarihî Bir Eser Kaybettik”, *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 6-8.

⁹⁸ Tokluoğlu, “Tire’de Yeni Cami”, *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 8.

medreseye müderris olarak atandığını ve Osmanlı Devleti'nin bölgeyi fethi sırasında vakıfların korunması, halkın can güvenliğinin sağlanması gibi süreçlerde aktif rol oynadığını belirtmiştir.⁹⁹ Şişikoğlu, dergide kaleme aldığı üçüncü makalesinde ise İbni Melekzade Mehmet Efendi'yi konu edinmiştir. Şişikoğlu, Mehmet Efendi'nin ünlü bilgin Abdüllatif İbni Melek Efendi'nin büyük oğlu olduğuna, Hicrî IX. yüzyıl ortalarında Tire'de yetiştiğine, eserleri arasında ahlak ve dinî konuları ele alan Arapça, Türkçe telif ve şerh çalışmaları bulunduğuna açıklık getirmiştir.¹⁰⁰

Kaleme aldığı yazılarıyla Tire'nin Osmanlı Dönemi ilim ve kültür tarihine ışık tutan Şişikoğlu, özellikle İbni Melek ailesi üzerinden Tire'nin bir ilim merkezi olarak rolünü vurgulamış, bölgenin dinî, fıkri ve sosyal tarihine dair detaylı bilgiler sunmuştur. Çalışmalarında Tire'deki medreseler, vakıf kültürü ve âlimler gibi yerel dinamikleri üzerinden ilçenin, Anadolu'nun entelektüel coğrafyasındaki yerini ortaya koymuştur.

Dergiye katkı sağlayan yazarlardan Emin Acar, "Pamuk Ekiminde Şartlar ve Bazı Garip Adetler" başlıklı ilk makalesinde pamuk ekiminin Ağustos ayından itibaren başladığını, zahmetli hazırlık sürecini ve bu süreçte oluşan toplumsal dayanışma ile denetim mekanizmalarına değinmiştir.¹⁰¹ Acar, "Köylerde Garip Evlenme Âdetleri" başlıklı ikinci makalesinde Anadolu kırsalına özgü evlilik ritüellerini sosyolojik ve kültürel bir perspektifle ele alarak bu süreci, bireyler arası ilişkilerden ziyade topluluğun tamamını ilgilendiren ve kolektif bir sorumluluk safhası olarak tasvir etmiştir.¹⁰² Acar, "Türk Askeri ve Askere Gidiş Adetleri" başlıklı son makalesinde ise Türk toplumunun askerlik olgusuna bakış açısına, askere hazırlık sürecine ve bu sürece eşlik eden toplumsal ritüellere açıklık getirmiştir.¹⁰³

Emin Acar, kaleme aldığı üç çalışmasında Türk köy yaşamını kültürel, toplumsal ve ahlaki yönleriyle ele alarak geleneksel toplum yapısının işleyişini kapsamlı biçimde değerlendirmiştir. Yazar, kırsal yaşamda üretim, evlilik ve askerlik gibi temel toplumsal alanların yalnızca bireysel sorumluluklar değil, aynı

⁹⁹ Faik Şişikoğlu, "Abdüllâtif İbni Melek I", *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 5; Şişikoğlu(Şişik), "Abdüllâtif İbni Melek II", *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 6-7.

¹⁰⁰ Şişikoğlu, "İbni Melek Zade Mehmet Efendi", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 10-11.

¹⁰¹ Emin Acar, "Pamuk Ekiminde Şartlar ve Bazı Garip Adetler", *Küçük Menderes*, Sayı 5, Şubat 1941, s. 7.

¹⁰² Acar, "Köylerde Garip Evlenme Adetleri", *Küçük Menderes*, Sayı 6, Nisan 1941, s. 10-11.

¹⁰³ Acar, "Türk Askeri ve Askere Gidiş Adetleri", *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 14-15.

zamanda topluluk bilincini pekiştiren ortak değerler etrafında şekillendiğini vurgulamıştır.

Türkan Ülke, üç edebi eseriyle dergiye katkı sağlayan kadın yazarlardan biridir. Ülke, “Zeybeğim”¹⁰⁴ şiirinde halk kahramanlığını; “Masal”da¹⁰⁵ sözlü kültürün mizahi derinliğini; “Bir Avrupa Seyahati”nde¹⁰⁶ ise Cumhuriyet’in çağdaşlık idealini ön plana almıştır. Bu bağlamda Ülke’nin, metinlerinde hem yerel değerleri hem de modernleşme arzusunu bir arada ele alarak, dönemin kültürel dönüşümünü kadın yazar duyarlılığıyla aktardığı söylenebilir. Dergiye iki yazısıyla katkıda bulunan bir diğer kadın yazar ise Tire’de Tarih ve Coğrafya öğretmeni olan Akile Ülkü’dür.¹⁰⁷ Ülkü, “Tire Coğrafyası” adlı yazısında, Cumhuriyet döneminin yerel kalkınma ve eğitim anlayışını coğrafi gözlemler üzerinden aktarmış;¹⁰⁸ “Tire Coğrafyası: Umumî Bir Bakış” başlıklı ikinci yazısında ise Tire’nin doğal, tarımsal ve kültürel özelliklerini ayrıntılı biçimde ele almış ve bu bölgenin coğrafi zenginliği ile toplumsal yaşam arasındaki bağı vurgulamıştır.¹⁰⁹ Akile Ülkü yazılarında, Tire coğrafyasını yalnızca doğal özellikleriyle değil bölgenin ekonomik yapısı, üretim alışkanlıkları ve toplumsal yaşam biçimleriyle bütüncül bir şekilde ele almıştır.

Dergiye makaleleriyle destek veren sağlıkçılardan biri Doktor Emin Derman’dır. Derman, “Tire’de Sıtma” adlı ilk makalesinde sıtma hastalığının sebeplerini ve korunma yollarını anlatıp bu hastalığın özellikle sıcak ve bataklık bölgelerde yaz mevsiminde arttığını ve Tire çevresinde de yaygın görüldüğünü belirtmiştir.¹¹⁰ Doktor Derman, “Tire’de Karasinekler ve Bunlarla Mücadele” adlı ikinci makalesinde ise yaz mevsimiyle birlikte Tire’de karasineklerin hızla çoğalmış olduğunu ve bu durumun halkın yaşamını olumsuz yönde etkilemiş olduğuna değinmiştir. Sineklerin pis ortamlarda ürediklerini çeşitli mikropları insanlara taşıdıklarını belirten Derman, karasinekle mücadelenin ancak düzenli temizlik, hijyen kurallarına uyum ve çevre bilinciyle sağlanabileceğini vurgulamıştır.¹¹¹ Doktor Emin Derman’ın sağlık konulu yazıları, Tire’de halk

¹⁰⁴ Türkân Ülke, “Zeybeğim”, *Küçük Menderes*, Sayı 3, Eylül 1940, s. 3.

¹⁰⁵ Ülke, “Masal”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 8.

¹⁰⁶ Ülke, “Bir Avrupa Seyahati”, *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 17.

¹⁰⁷ Akile Ülkü, “Tire Coğrafyası”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 5.

¹⁰⁸ Ülkü, “Tire Coğrafyası”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 5-8.

¹⁰⁹ Ülkü, “Tire Coğrafyası: Umumi Bir Bakış”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 9-10.

¹¹⁰ Emin Derman, “Tire’de Sıtma”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 16-18.

¹¹¹ Derman, “Tire’de Karasinekler ve Bunlarla Mücadele”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 6-7.

sağlığı bilincinin geliştirilmesine yönelik pratik ve eğitici bir yaklaşım ortaya koymuştur. Derman'ın, sıtma ve karasinekler üzerine yaptığı açıklamalar dönemin yaygın sağlık sorunlarını bilimsel bir dille halka aktarmayı amaçladığını göstermektedir.

Dergiye iki makalesi ile katkı sunan Hamdi Erbil, "Tire'de Bostancılık" adlı ilk makalesinde, Tire'de yaz aylarında bostan üretiminin arttığını ve bu üretimin bölge halkı için önemli bir ekonomik faaliyet hâline geldiğini vurguladıktan sonra Küçük Menderes Ovası'nın verimli topraklarının, sebze ve meyve yetiştiriciliğini desteklediğini bu durumun da halkın geçim kaynaklarını çeşitlendirdiğini ifade etmiştir.¹¹² Erbil, "Kütükten Düşüver" adlı ikinci makalesinde ise Kurtuluş Savaşı gazisi Ahmet Efe'den hareketle vatan sevgisi, insan dayanıklılığı, kader karşısındaki sükûneti ve insani değerlerin önemini ele almıştır.¹¹³ Erbil, gözlemlerine dayanan sade ama derin anlatımlı makalelerinde, dönemin Anadolu insanının yaşam mücadelesini, çalışma azmini, insani değerlerini ele alarak insanın doğa, emek, kader karşısındaki duruşunu etkileyici bir şekilde ortaya koymuştur. Dergide iki makalesi bulunan Fahir Tam, "4 Eylül" başlıklı makalesinde Tire'nin düşman işgalinden kurtuluşunu, Anadolu'daki topyekûn bağımsızlık mücadelesinin yerel ölçekteki bir dönüm noktası olarak değerlendirmiştir.¹¹⁴ "Başımızdan Geçenlerden Bodrumda" adlı ikinci makalesinde ise günlük hayatın küçük aksiliklerinin zamanla insana tebessüm ettiren doğal hatıralara dönüştüğünü belirterek hayata dair bir mesajlar vermiştir.¹¹⁵ Fahir Tam, Tire'nin kurtuluşunu yerel hafızada güçlü bir millî direnç simgesi olarak yorumlayarak kent tarihsel bilincine katkı sağlamıştır. Günlük yaşama dair anlatıları ise Tire halkının doğallığını, iyimserliğini ve yaşam direncini yansıtarak bölgenin kültürel dokusunu güçlendirmiştir.

Dergide katkı sağlayan kalemlerden biri olan Halit Nafiz Edgüer, "Tirenin Nüfus ve Coğrafi İskanı" başlıklı makalesinde Tire nüfusunun coğrafi konum, iklim ve yerleşme koşullarıyla şekillendiğini vurgulamış; kentin demografik yapısının 1902 Salnamesine göre 33.657, 1927'de 39.228, 1935'de ise 42.805 olduğunu belirtmiştir.¹¹⁶ Edgüer, "Tireye Coğrafi Bir Bakış" başlıklı ikinci makalesinde ise Tire'nin jeopolitik konumunu dağlarla çevrili korunaklı bir ova içerisinde, Küçük Menderes havzasının merkezinde yer alması bakımından

¹¹² Hamdi Erbil, "Tire'de Bostancılık", *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Haziran 1940, s. 4-5.

¹¹³ Erbil, "Kütükten Düşüver", *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 13-15.

¹¹⁴ Fahir Tam, "4 Eylül", *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 4-5.

¹¹⁵ Tam, "Başımızdan Geçenlerden Bodrumda", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 15-16.

¹¹⁶ Halit Nafiz Edgüer, "Tirenin Nüfus ve Coğrafi İskanı", *Küçük Menderes*, Sayı 7, Haziran 1941, s. 14-16.

stratejik bir yerleşim sahası olarak değerlendirmiştir. Tire'nin kuruluşunun çok eski dönemlere uzandığını, özellikle Selçuklular ve Aydınoğulları Beyliği devrinde bir idarî ve ticari merkez olarak önem kazandığını, Osmanlı Dönemi'nde de bu konumunu sürdürdüğünü vurgulamıştır.¹¹⁷ Halit Nafiz Edgüer, Tire'nin nüfus yapısını, coğrafi konumunu ve ekonomik kaynaklarını bir arada ele alarak kentten hem demografik hem doğal çevre temelli gelişimini ayrıntılı biçimde ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra dergiyi eserleriyle besleyen Müzik Öğretmeni İlhan Okan, "1 Nisan" başlıklı yazısında 1 Nisan'da yaptığı bir şakayı ve bunun etrafında gelişen duygusal telaşı edebi bir dil ile anlatmıştır.¹¹⁸ Okan, ayrıca bestelediği "23 Nisan" başlıklı bir şarkıyı da okurlarla paylaşmıştır.¹¹⁹ İlhan Okan, kaleme aldığı yazı ve paylaştığı şarkıyla Tire'nin kültürel yaşamına sanatsal anlamda renk katmıştır. Bedia Okan ise Ay'a ilişkin derlediği manileri "Aya Dair Maniler"¹²⁰ başlığı altında yayımlayarak derginin edebi yönünü güçlendiren kadın yazarlardan biri olmuştur.

Bu yazarların yanı sıra dergide tek yazısı olan yazarlardan Manisa Milletvekili Rıdvan Nafiz Edgüer kaleme aldığı "Türk Milleti" başlıklı makalesinde Türk milletinin tarihsel serüveninde karşılaştığı zorlukları cesareti ve dayanışma ruhuyla aştığını bu bağlamda insanlık tarihine kalıcı bir iz bıraktığını vurgulamıştır.¹²¹ Doktor Suat Soyer, "La martin Tire'de" başlıklı makalesinde İngiliz Lord Byron ile Fransız Victor Hugo'nun Türkler aleyhindeki olumsuz yaklaşımlarının aksine Lamartine'in Türklerle karşı sıcak ve samimi duygular beslediğini; bu nedenle İstanbul'a gelerek Türkleri yakından tanımaya çalıştığını, ardından İzmir ve Tire'ye geçerek bölgeyi yerinde gözlemlediğini ve özellikle Tire'ye dair olumlu izlenimler edindiğini ve bu izlenimlerin Fransız-Türk dostluğunu güçlendirdiğine değinmiştir.¹²² İzmir Maarif Müdürü Raşit Tarakçıoğlu "40 Yıl Önce ve Bugün Tire'de Maarif"¹²³ başlıklı yazısında Tire'de yer alan 1900'lü yıllara ait medreselerin isimlerini, buldukları mahalleleri ve her birindeki molla sayısını belirterek ilçenin eğitim yapısını açık biçimde ortaya koymuştur. Doktor Hasan Tekin Oral, "Tire'de Dış Sağlığı" başlıklı makalesinde Tire'de yaygın görülen

¹¹⁷ Edgüer, "Tireye Coğrafi Bir Bakış", *Küçük Menderes*, Sayı 8, 30 Ağustos 1941, s. 8-10.

¹¹⁸ İlhan Okan, "1 Nisan", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 13-14.

¹¹⁹ Okan, "23 Nisan", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 26.

¹²⁰ Bedia Okan, "Aya Dair Maniler", *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 13; B. Okan, "Aya Dair Maniler", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 23.

¹²¹ Rıdvan Nafiz Edgüer, "Türk Milleti", *Küçük Menderes*, Sayı 10, 29 Birincikanun 1941, s. 1-2.

¹²² Suat Soyer, "La Martin Tire'de", *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 21-22.

¹²³ Raşit Tarakçıoğlu, "40 Yıl Önce ve Bugün Tire'de Maarif", *Küçük Menderes*, Sayı 12, 23 Nisan 1942, s. 2.

“piyore” (diş dökene) hastalığının ağız temizliğine gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklandığını belirtmiş, hekimlik anlayışı doğrultusunda halkın yaşadığı sorunlara çözüm önerileri sunmuştur.¹²⁴ Tütün Eksperi Cavit Güneysu, “Tire’de Tütün Ziraatı” başlıklı makalesinde Tire’nin Ege Bölgesi’nin kaliteli tütün merkezlerinden biri olduğunu belirtip Tire bölgesindeki tütünün özelliklerini, üretim miktarını ve ekonomik değerini ortaya koymuştur.¹²⁵ Mehmet Keresteci ise derlediği “Tire Luğatçesi” başlığı altındaki yazısında yöreye özgü kelimeleri kayıt altına alarak Tire’nin dil, kültür ve ağız araştırmalarına katkı sağlamıştır.¹²⁶ Ali Rıza Günar, fıkrasıyla¹²⁷ Hikmet Bal “Efem”¹²⁸ şiiiryle dergiye edebi bağlamda destek verirken; İbrahim Aker “Bir Tabanca Meselesi’nde” başına gelen beklenmedik bir olayı acı bir dil ile aktarmıştır.¹²⁹

Sonuç ve Değerlendirme

Bir toplumun gelenek, görenek ve adetleriyle harmanlanarak şekillenen kültürel değerler bütünü, o toplumun kimliğinin temelini oluşturur. Bölgeden bölgeye farklılık gösteren ve yerel ananelerden beslenen bu kimlik, bireyin yaşadığı toplumla aidiyet bağı kurmasını, ortak sorumluluk bilinci edinmesini, kolektif hafızanın güçlenmesini sağlayarak devletin sürekliliğinin temel dayanaklarından birini meydana getirir. Toplumsal aidiyet ve kültürel sürekliliği besleyen bu gücün canlı tutulmasında, 1940’lı yıllarda basın-yayın organları belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu farkındalıktan hareket eden Halkevleri, toplumun kültürel değerler bütününe kayıt altına almak ve gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla çeşitli yayın organları neşretmiştir. Tire Halkevi tarafından yayımlanan Küçük Menderes dergisi de yerel kültürel hafızayı koruyarak gelecek kuşaklara ulaştırmak, millî kimliğin sürekliliğini sağlamak açısından önemli bir kültürel araç işlevi görmüştür. Bu kültürel misyondan hareket eden dergi; milletvekilinden hakimine, kaymakamından müdürüne, öğretmeninden, doktoruna, tarihçisinden coğrafyacısına kadar farklı aydın kesimini çatısı altında toplamıştır.

Derginin çatısı altında birleştiği bu entelektüel zümre, 1940’lı yıllardaki Tire’nin sosyal, kültürel, iktisadi, sağlık, folklor gibi çok katmanlı ve birbirinden farklı disiplinler arası yapısını kaleme aldıkları yazılarıyla adeta fotoğraflayarak

¹²⁴ Hasan Tekin Oral, “Tire’de Diş Sağlığı”, *Küçük Menderes*, Sayı 2, 25 Nisan 1940, s. 8.

¹²⁵ Cavit Güneysu, “Tire’de Tütün Ziraatı”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 10-12.

¹²⁶ Mehmet Keresteci, “Tire Luğatçesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 4, 23 Eylül 1940, s. 16

¹²⁷ Ali Rıza Günar, “Fıkra”, *Küçük Menderes*, Sayı 1, 25 Nisan 1940, s. 24.

¹²⁸ Hikmet Bal, “Efem”, *Küçük Menderes*, Sayı 11, 1 Mart 1942, s. 15.

¹²⁹ İbrahim Aker, “Bir Tabanca Meselesi”, *Küçük Menderes*, Sayı 11, 11 Mart 1942, s. 12.

günümüze ulaşmasına sağlamışlardır. Öyle ki dergide Tire tarihiyle ilgili kaleme alınan yazılar, millî bayramları birer anma ritüeli olmaktan çıkarp Cumhuriyet değerlerinin toplumsal belleğe işlenmesini hizmet ederken; maniler, destanlar, efsaneler gibi sözlü anlatılar ile Tire'nin yerel belleği korunup kayıt altına alınmıştır. Kitabeler, medreseler, köprüler, müzeler üzerine yapılan çalışmalar hem maddî kültür mirasının muhafaza edilmesine hem de Tire'nin kültürel sürekliliğinin kavranmasına katkı sağlamıştır. Ekonomi yazıları, bir yandan esnaf ve çiftçiye doğrudan hitap eden pratik bir rehber niteliği taşımış, diğer yandan bölgenin geleneksel üretim yapısının kooperatifleşme, makineleşme ve uzmanlaşma gibi modernleşme dinamikleriyle uyumlu hâle getirilmesini hedeflemiştir. Bu yönüyle tarım, zanaatkârlık ve üretim ilişkilerinin ulusal iktisat politikalarıyla kesiştiği bir uygulama sahası yaratmıştır. Sağlık konulu yazılar Cumhuriyet'in modernleşme hamlesinin en görünür toplumsal yüzünü oluşturmuştur. Tire'de sıtma, karasinek ve hijyen sorunlarına karşı halkı bilinçlendiren hekimlik yazılarıyla günlük yaşam pratiklerinin iyileştirilmesi ve modern tıp anlayışının taşrada benimsenmesi amaçlanmıştır. Tire coğrafyasına dair kaleme alınan yazılar ise Tire'nin iklimini, nehrini, dağlarını, mesire yerlerini tanıttığı bir reklam yüzü olmuştur.

II. Dünya Savaşı yıllarında basının, halkı bilinçlendirme ve aydınlatmadaki belirleyici rolü göz önüne alındığında Küçük Menderes dergisinin yalnızca halkı aydınlatma misyonuyla hareket etmediği aynı zamanda yerel kültürün belgelenecek unutulmaması ve yaşatılması noktasında da son derece kıymetli bir misyon üstlendiği de söylenebilir. Derginin, dönem Tire'sinde yaşayan aydın aktörleriyle gerçekleştirdiği bu çok yönlü faaliyetler, Tire'nin halk kültürünü, tarihsel birikimini, ekonomik yapısını, sağlık pratiklerini, modernleşme deneyimini ortak entelektüel zeminde birleştiren bir kültür alanına dönüştürmüştür. Bu alanın, Tire'yi geçmişle, üretim ilişkileriyle, inanç ve gelenekleriyle, modernleşme beklentileriyle kurduğu ilişkiyi kayıt altına alması, dergiyi yalnızca bir yayın organı olmanın ötesine taşıyarak erken Cumhuriyet dönemi taşra kültür politikalarının işlevsel belgelerinden biri hâline de getirmiştir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, BCA, Ankara

Cumhuriyet Halk Partisi, 5 Şubat 1943, Fon: 490-1-0-0, Kutu: 665 Gömlek: 229, Sıra: 43.

Resmî Yayınlar

TBMM *Albümü 1920-2010* (2016), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

(1935) *Halkevleri 1932-1935: 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı* (1935) TBMM Kütüphanesi Arşivi, Ankara.

(1936) *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası* (1936) Ulus Basımevi, Ankara.

(1950) *CHP 18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

ARMAĞAN A. Munis (2012) Küçük Menderes, *Tire Tarihi Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş.

----- (2012) Yeşil Tire, *Tire Tarihi Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş.

----- (2012) Yeşil Yurt, *Tire Tarihi Ansiklopedisi*, Efe Ofset Matbaacılık, Ödemiş.

BAKSI Fuat Edip (1944) *Gökçen Efe*, CHP İzmir Halkevi Yayınları, İzmir.

BAŞARAN Mehmet (2008), Tire Halkevi Dergisi Küçük Menderes, *Türk Kültüründe Tire II Sempozyum Bildirileri-2006*, Haz. Mehmet ŞEKER-Arzu TAŞCAN, Tire Belediyesi, İzmir, s. 163-174.

----- (2015) *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tire Merkez ve Köyler*, Tire Belediyesi Kültür Yayınları, Tire.

BUDAK Muhsin Ertürk (2025) Sokol Teşkilatının Etkisiyle Şekillenen Halkevleri: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitimde Bir Model Arayışı, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)*, Akademisyen Kitabevi, Ankara.

(2023) Cumhuriyete Giden Yol: Esaretten İstiklale Tire *Tireden Yansımalar*, Sayı 24, 100. Yıl Özel Sayısı, s. 7-15.

ÇEÇEN Anıl (1990) *Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

GÖÇMEN Yılmaz (2023) “Hüzünlü Bir Aşk Hikayesi...Kan Ağlayan Ağaç “Kanlı Kavak”, *Büyük Tire*, Erişim Tarihi 12.12.2025. <https://www.buyuktire.com/haber-huzunlu-bir-ask-hikayesi-kan-aglayan-agac-kanli-kavak-12888.html>

GÜNEŞ Günver (2005), Modernleşme Sürecinde Ödemiş Halkevi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 63, 2005, s.968-987.

GÜNEŞ Müslime - POLAT Faik (2023) Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir Halkevleri, *Tarih ve Günce*, Sayı 13, s. 307-332.

KARTAL Seda Gül (2025) Ziya Hanhan, *Abmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hanhan-ziya>. (Erişim Tarihi 27 Nisan 2025)

KRİPPENDORFF Klaus (2013) *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology*. Thousand Oaks, Sage.

ÖZSARI Mustafa (2003), Gökçen Efe'nin Tarihi Kişiliği ve Ziya Hanhan'ın Gökçen Efe Destanı Üzerine, *Türk Dili Dergisi*, Sayı 622, s. 572-580.

----- (2002) *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebî ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

POLAT Faik (2021) *Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Batı Anadolu Halkevleri*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

SANUS Murat (2017) Türk Ocakları ve Halkevleri Tire Örneği, *Tireden Yansımalar*, Sayı 2, s. 4-15.

SEZER Hüseyin (2024) *Yeşil Tire Dergisi (1931-1933)*, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Batman.

SÖNMEZ Sevcan-TERCİ A. Kürşad- ERTEP R. Hakan (2025), Cumhuriyet ile Yaşıt Bir Kültürel Miras: Tarihi Tire Bandosu, *Turcology Research*, Sayı 82, 2025, s. 205-216.

TOKLUOĞLU Faik (1973) *Tire Çevre İncelemeleri*, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1973.

TÜRKYILMAZ Zeynep (2011) *Cumhuriyet Döneminde Tire (1923-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Sürelî Yayınlar

Büyük Tire

Cumhuriyet

Hâkimiyeti Millîye.

Küçük Menderes

Milliyet

Son Posta

Tireden Yansımalar

Ulus

Vakit

Yeşil Tire